

FATİH Projesinin Pilot Uygulama Sürecinin Değerlendirilmesi: Öğretmen Görüşleri

Adile Aşkı Kurt¹

Abdullah Kuzu²

Ö.Özgür Dursun³

Fuat Güllüpinar⁴

Mehmet Gültekin⁵

Özet

Bu çalışmanın amacı FATİH Projesinin pilot uygulama sürecinin, öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesidir. Nitel araştırma yöntemine göre desenlenmiş araştırmada Ankara, Uşak, Karaman ve Mersin illerindeki beş pilot uygulama okulunda toplam 52 öğretmenle odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmeleri sonucunda, proje kapsamında sağlanan teknolojiler içerisinde etkileşimli tahta öğretmenler tarafından en sık kullanılan teknoloji olarak ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin teknoloji kullanımına yönelik ilgi ve tutumları, farklı kaynaklara ve ders içeriklerine erişimleri ile teknoloji kullanım yeterliklerinin, etkileşimli tahtaların kullanımında farklılık yarattığı belirlenmiştir. Öğretmenler proje ile zamandan tasarruf sağladıklarını, ders aktarımlarının hızlandığını bu nedenle farklı etkinlikler için zaman kazandıklarını, fiziksel olarak daha az yorulduklarını, kaynaklarının arttığını ve çeşitlendiğini belirtmişlerdir. Ancak öğretmenler göz temasının azalması ve öğrencilerin tablet bilgisayarlara ilgilerinden dolayı sınıf yönetimlerinin zorlaştığını belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler FATİH Projesiyle birlikte teknoloji yeterliklerinin arttığı ve okullarında teknoloji kullanımı konusunda paydaşlar arasında gerçekleşen bir dayanışmanın olduğunu dile getirmişlerdir. Öğretmenler bu proje ile birlikte okullarının tanınırlığının ve bilinirliğinin arttığını, okullarına farklı amaçlarla ziyaretlerin gerçekleştiğini, okula karşı talebin arttığını dolayısıyla öğrenci sayılarında artış meydana geldiğini dile getirmişlerdir. Ayrıca araştırmada proje ile teknoloji kullanımı bağlamında öğretmen-öğretmen, öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci arasında bir etkileşim ve dayanışma kültürünün oluştuğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: FATİH Projesi, pilot uygulama, öğretmen görüşleri

¹ Doç.Dr., Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi BÖTE Bölümü, aakurt@anadolu.edu.tr

² Doç.Dr., Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi BÖTE Bölümü, akuzu@anadolu.edu.tr

³ Yard.Doç.Dr. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi BÖTE Bölümü, oodursun@anadolu.edu.tr

⁴ Yard.Doç.Dr., Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, fgullupinar@anadolu.edu.tr

⁵ Doç.Dr., Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, mgultekin@anadolu.edu.tr

1. Giriş

21. yüzyılda bilgi ve iletişim teknolojilerinde (BİT) yaşanan değişim ve dönüşümler toplumları birçok yönden etkilemiştir. Yaşanan bu dönüşüm süreci bazı tehditlerin yanı sıra değerlendirmeyi bekleyen çok sayıda fırsatı da beraberinde getirmiştir. Bu süreçte ortaya çıkan tehditlere karşı koymak, fırsatlardan yararlanmak ve bireylere daha yaşanabilir bir gelecek sunmak için diğer tüm sistemlerin olduğu gibi eğitim sistemlerinin de bu dönüşüme ayak uydurması zorunlu hale gelmiştir (Odabaşı, 2010). Bu bağlamda ortaya çıkan dönüşüme Milli Eğitim Bakanlığı da kayıtsız kalmamış ve Fırsatları Arttırma, Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH) Projesi'ni hayata geçirmiştir.

FATİH Projesi, eğitim ve öğretimde fırsat eşitliğini sağlamak ve okullardaki teknolojiyi iyileştirmek amacıyla BİT araçlarının öğretme-öğrenme sürecinde daha fazla duyu organına hitap edilecek şekilde derslerde etkin kullanımı için; okulöncesi, ilköğretim ile ortaöğretim düzeyindeki tüm okulların 620.000 dersliğine dizüstü bilgisayar, projeksiyon cihazı ve internet altyapısı sağlamasını amaçlayan bir projedir. Proje donanım ve yazılım altyapısının sağlanması, eğitsel e- içeriğin sağlanması ve yönetilmesi, öğretim programlarında etkin BİT kullanımı, öğretmenlerin hizmetiçi eğitimi ve bilinçli, güvenli, yönetilebilir ve ölçülebilir BİT kullanımının sağlanması olmak üzere beş ana bileşenden oluşmaktadır.

Donanım altyapısının iyileştirilmesi bileşeni kapsamında okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki tüm okulların bütün dersliklerine birer adet dizüstü bilgisayar ve projeksiyon cihazının yanı sıra her okula en az bir adet çok amaçlı fotokopi makinesi, etkileşimli tahta, doküman kamera ve mikroskop kameranın bulunduğu etkileşimli bir sınıf ortamı oluşturulması amaçlanmaktadır. E- içeriğin sağlanması ve yönetilmesi bileşeni kapsamında öğretim programlarına uygun ve derslerde yardımcı birer ders materyali olarak kullanılmak üzere çoklu ortam bileşenleri ile desteklenmiş öğrenme nesnelere ve etkileşimli e- kitaplardan oluşan elektronik içerikler oluşturulması amaçlanmaktadır. Öğretim programlarında etkin BİT kullanımı bileşeni ile öğretim programlarının BİT kullanımını desteklemesi amacıyla; öğretmen kılavuz kitaplarının dersliklere sağlanan donanım altyapısı ve eğitsel e- içeriğin etkin kullanımını içerecek şekilde yenilenmesi planlanmıştır. Okullarda görev yapan yaklaşık 600.000 öğretmenin sınıflara sağlanan donanım altyapısını, eğitsel e- içerikleri ve BİT'lere uyumlu hale getirilen öğretmen kılavuz kitaplarını etkin biçimde kullanma becerilerini geliştirmelerine yönelik yüz yüze ve uzaktan eğitim aracılığıyla hizmetiçi eğitim faaliyetleri kapsayan proje bileşeni ise derslerde BİT kullanımı için öğretmenlere hizmetiçi eğitim bileşenidir. Projenin son bileşeni olan ağ altyapısı ve geniş bant internet kullanımı ile bilinçli ve güvenli BİT kullanımının sağlanması kapsamında eğitim-öğretim süreçlerinde BİT araçlarıyla birlikte internetin de bilinçli ve güvenli kullanımını sağlamak için gerekli donanım ve yazılım altyapısının kurulmasının yanında mevzuat düzenlemesi yapılmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı-MEB, 2012). Sözü edilen bu bileşenlerin yanı sıra FATİH Projesinde öğrenci, öğretmen, idareci, veli ve tedarikçiler olmak üzere farklı paydaşlar bulunmaktadır.

Farklı bileşenleri ve farklı paydaşları bulunan FATİH Projesini gerçekleştirme sürecinde ortaya çıkabilecek olası problemlere çözüm bulabilmek ve sürecin daha sağlıklı işlenmesini sağlamak adına öncelikle FATİH projesinin pilot uygulaması gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama kapsamında 17 ildeki 52 okul yer almıştır. Sürecin her aşamasında paydaşların tamamının önemli rollerinin bulunduğu, sürecin işleyen ve işlemeyen yönlerinin görülmesi açısından paydaşların görüşlerinin alınmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada projede sınıfları etkileşimli ortamlara dönüştürecek olan önemli paydaşlardan biri olan öğretmenlerin FATİH Projesine ilişkin görüşleri odak grup görüşmeleri yoluyla alınmış ve aşağıdaki sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır:

1. Projenin getirdiği yenilikler ana paydaşlar tarafından nasıl ve ne sıklıkla kullanılmıştır?
2. Projenin getirdiği yenilikler eğitim-öğretim sürecinde ne tür değişikliklere neden olmuştur?
3. Uygulama sırasında ne tür teknik, pedagojik, sağlık ve sosyal/psikolojik sorunlar ortaya çıkmıştır?
4. Uygulamanın eğitsel çıktılara ve sosyal hayata etkileri neler olmuştur?

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, katılımcılar, veri toplama aracı ve verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

Öğretmenlerin FATİH Projesi konusundaki görüşlerinin belirlenmeye çalışıldığı bu çalışmada öğretmenlerin görüşleri odak grup görüşmesi yoluyla belirlenmeye çalışılmıştır. İlimli ve tehditkâr olmayan bir ortamda önceden belirlenmiş bir konu hakkında algıları elde etmek amacıyla dikkatle planlanmış (Kruger ve Casey, 2000) ve bir konu uzmanı (moderatör, danışman) tarafından önceden belirlenmiş sorular ışığında yürütülen bir yöntem olan odak grup görüşmelerinin yanı sıra araştırma kapsamındaki beş devlet okulunda araştırmacılar tarafından sınıflarda bizzat bulunarak alan notlarıyla 10 ders saati sınıf gözlemleri gerçekleştirilmiştir.

2.2. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını yazarların Mili Eğitim Bakanlığı tarafından görevlendirme yapıldığı iller olan Ankara, Karaman, Mersin (2) ve Uşak'tan seçilen beş devlet okulunda (bir ilköğretim, dört ortaöğretim) farklı branşlarda (örn: İngilizce, Matematik, Tarih, vb.)

görev yapan ve projenin hayata geçtiği sınıflarda öğretme-öğrenme sürecini yürüten 52 öğretmen oluşturmuştur. Öğretmenlerin çalışmaya katılımlarında gönüllülük esas alınmış ve katılımcı öğretmenlerle beş odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmeleri ses kaydı ile kayıt altına alınmış ayrıca araştırmacılar tarafından alan notları tutulmuştur.

2.3. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada katılımcılardan odak grup görüşmeleriyle veri toplanmıştır. Araştırmacılar tarafından geliştirilen veri toplama aracının geçerlik güvenirlik çalışmaları kapsamında anlaşılabilirliği test edilmiş, anlaşılabilirliği düşük olan sorular yeniden düzenlenmiş ve gerekli durumlarda daha detaylı bilgi edinebilmek amacıyla sonda soruları hazırlanmıştır. Katılımcılarla yapılan odak grup görüşmelerinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır:

1. FATİH Projesi ile gelen yenilikleri eğitim-öğretim faaliyetlerinizde hangi amaçlar için kullanıyorsunuz?
2. FATİH Projesiyle gelen yeniliklerin, öğrencilerinizi, sizi ve öğrenme-öğretme sürecini nasıl etkilediğini lütfen gözlemlerinizi örnek göstererek açıklayınız.
3. FATİH Projesinin uygulama sürecinde karşılaştığınız temel sorunlar (teknik, pedagojik) ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?
4. Sizce, FATİH Projesi ile gelen yeniliklerin sosyal hayata etkileri neler olmuştur?

15-30 Mayıs 2012 tarihleri arasında beş devlet okulunda araştırmacıların moderatörlüğünde gerçekleştirilen her bir odak grup görüşmesine 7 ile 12 arasında değişen öğretmen katılmıştır. Ses kaydı gerçekleştirilen görüşmeler 30 ila 80 dakika arasında sürmüştür. Görüşmelerden elde edilen verilerin içerik analizi sonucunda ulaşılan temalar üzerinde kodlayıcılar arası güvenirlik çalışması gerçekleştirilmiştir. Güvenirlik= görüş birliği/(görüş birliği+görüş ayrılığı)*100 formülü ile her tema için kodlama güvenirliği oranı hesaplanmış, bu oranın %70 ve üzeri olarak hesaplandığı temalar üzerinde görüş birliğine varıldığı kabul edilmiştir. Araştırma bulguları oluşturulurken doğrudan alıntılar yer verilmiş ve bulgular gözlem notlarıyla desteklenmiştir.

3. Bulgular

FATİH Projesinin pilot uygulama sürecinin değerlendirme çalışması kapsamında Ankara, Uşak, Karaman ve Mersin illerinde öğretmenlerle yapılan odak grup görüşmelerinden elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiş ve araştırmanın amaçları doğrultusunda sınıflandırılmıştır. Bu bağlamda FATİH Projesiyle gelen yeniliklerin projenin ana paydaşları tarafından kullanım amaçları ve sıklığına ilişkin öğretmen görüşlerinin dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Projenin getirdiği yeniliklerin ana paydaşlar tarafından kullanım amacı ve sıklığı

Bileşen	Kullanım Amacı
Etkileşimli Tahta	Ek materyalleri kullanma Dersi görsel öğelerle zenginleştirme Yazı yazma Kaynaklara ulaşma Soru çözme
Tablet Bilgisayar	-
Çok Amaçlı Yazıcı	-
Doküman Kamera	-

Tablo 1’den de görüldüğü gibi araştırmanın alt amaçlarından biri olan FATİH Projesinin getirdiği yeniliklerin ana paydaşlar tarafından kullanımı ve sıklığı sorusuna ilişkin gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde öğretmenler etkileşimli tahtayı kullanım amaçlarını ek materyalleri kullanma, dersi görsel öğelerle zenginleştirme (video, animasyon), yazı yazma, kaynaklara ulaşma ve soru çözme olarak dile getirmişlerdir. Kullanım amacını ek materyalleri kullanma olarak açıklayan öğretmen bu konudaki görüşünü “*Edebiyatta güvenli sitelerde şiiri müzik eşliğinde açarak ders işleyebiliyoruz*” şeklinde belirtirken, bir diğer öğretmen “*anlattığım döneme ilişkin Kanuni, Fatih, internette girip arıyorum, kültür kısmından sarayını, mimarisini gösteriyorum, Selçuklu Osmanlı karşılaştırması yapıyoruz*” şeklinde belirtmiştir (Mersin-odak grup görüşme). Bunların yanı sıra İngilizce öğretmenleri “*farklı readingler buluyorum*” ve “*diyalogları dinletebiliyorum*” şeklinde görüşlerini dile getirmişlerdir. Aynı zamanda öğretmenler “*Evde araştırıp bulduklarımı öğrencilere gösterme*” (Ankara ve Karaman-odak grup görüşmeleri) amaçlı etkileşimli tahtayı kullandıklarını dile getirmişlerdir.

Tarih dersi öğretmeni “*İslam tarihinde Çağrısı seyrettik Haçlı seferlerinde Cennetin Krallığını seyrettik*” İngilizce öğretmenleri “*İngilizce film ve çizgi film izlettirme*”, Biyoloji öğretmeni “*Eğreli otunu çocuk bilmiyor ama gösterebiliyorsunuz...omurgalı omurgasız daha rahat görüyorlar*” şeklinde etkileşimli tahtayı dersi görsel öğelerle zenginleştirme amaçlı kullandıklarını dile getirmişlerdir. Nitekim gözlemi yapılan İngilizce dersinde öğretmen öğrencilere etkileşimli tahtayı kullanarak video izlettirmiş ve konuyla ilgili sorular sormuştur. Bu süreçte öğrenciler dersi çok dikkatli dinlemişler ve öğrenciler dersi etkileşimli tahtadan video ile izlemekten zevk almışlardır (Karaman-gözlem).

Etkileşimli tahtayı öğretmenler “*İngilizce dersinde daha fazla soru çözme amaçlı kullanıyorum*”, “*Test çözme amaçlı kullanıyorum*” ve “*Soruları yansıtıyorum soru çözüyorum*” şeklindeki ifadeleriyle soru çözme amaçlı kullandıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra öğretmenler “*İnternete ulaşarak anında kaynağa ulaşmak çok iyi*”, “*Kaynaklarımız arttı*” ve “*Öğrencilerden gelen beklenmedik soruları internette arayıp bulup öğrencilere gösterebiliyoruz*” şeklindeki görüşleriyle internete bağlı etkileşimli tahta

aracılığıyla alanlarındaki kaynaklara ulaşabildiklerini dile getirmişlerdir. Yine öğretmenler etkileşimli tahtayı yazı yazma amaçlı kullandıklarını da belirtmişlerdir.

FATİH Projesinin getirdiği yeniliklerden bir diğeri olan tablet bilgisayarları öğretmenler “*Tabletlerde benim dersimin kitabı (İngilizce) yüklü olmadığı için ben hiç kullanmıyorum*”, “*Kullanmıyorum ne amaçla kullanacağım ki!*” ve “*Kapalı, evde duruyor*” şeklinde görüş bildirerek kullanmadıklarını dile getirmişlerdir. Aynı zamanda öğretmenler çok amaçlı yazıcı ve doküman kamerayı da kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Öğretmen görüşlerinden de anlaşıldığı gibi FATİH Projesinin getirdiği yeniliklerden olan etkileşimli tahta, tablet bilgisayar, çok amaçlı yazıcı ve doküman kameradan, öğretmenler en çok etkileşimli tahtayı ders süresi boyunca etkin olarak kullanmaktadır. Bu süreçte öğretmenler etkileşimli tahtayı kendi hazırladıkları materyallerin yanı sıra internetten araştırarak buldukları materyalleri öğrencilerle paylaşma, görselleri kullanma ve soru çözüme amaçlı kullanılmaktadırlar. Nitekim gözlemi yapılan Türk Dili ve Edebiyatı dersinde öğretmen, bir önceki derste yaptığı sınavın sorularını etkileşimli tahta aracılığıyla yansıtarak öğrencilerle birlikte çözmüştür (Karaman-gözlem). Yine aynı başlıklı derste öğretmen şiir okuması için öğrenciyi tahtaya çağırılmış, öğrenci etkileşimli tahtadan fon müziği açarak şiir okumuştur. Başka bir öğrenci ise etkileşimli tahtaya hem şairin fotoğrafını (Özdemir Asaf) yansıtmış hem de farklı bir müzik eşliğinde Özdemir Asaf’ın şiirini okumuştur (Mersin-gözlem). Bu bağlamda öğretmenlerin etkileşimli tahtalar aracılığıyla gerçekleştirdikleri etkinliklerde derslerini daha somut ve anlaşılır kılmamın yanı sıra çok sayıda duyu organına hitap ederek öğrenmeyi kolaylaştırma ve kalıcılığını artırmayı da sağladıkları söylenebilir. Ancak FATİH Projesinin getirdiği diğer yenilikler öğretmenler tarafından neredeyse hiç kullanılmamaktadır. Nitekim gözlemi yapılan Geometri dersinde tablet bilgisayarların derste hiç kullanılmadığı hatta tablet bilgisayarların kutuda muhafaza edildiği gözlemlenmiştir (Uşak-gözlem).

FATİH Projesinin getirdiği yeniliklerin eğitim-öğretim sürecinde meydana getirdiği değişiklikler öğrenci, öğretmen ve öğretme-öğrenme süreci olmak üzere üç başlıkta ele alınarak, elde edilen sonuçlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Projenin getirdiği yeniliklerin eğitim-öğretim sürecinde meydana getirdiği değişiklikler

Öğrenci	Öğretmen	Öğretme-öğrenme süreci
İlgi	Etkileşim/İletişim	Sınıf yönetimi
Sosyalleşme	İş yükünü artırma	Hız
Sorumluluk duygusu	Teknoloji yeterliliği	Yöntem/teknik
Başarı	İş yükünü azaltma	Sınıf atmosferini değiştirme
İletişim	Öğretmenin statüsü	Çok soru çözmeye
Kendini ifade etme		Öğrencilerin aktifleşmesi
Araştırma becerisi		
Motivasyon		
Kitap okuma		
Dili kullanma		
Öğrenme hızı		
Çok soru çözmeye		
Aktifleşme		

Tablo 2’den de görüldüğü gibi öğretmenlerle gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinden elde edilen temalara göre projenin en çok öğrenci üzerinde etkisinin olduğu söylenebilir. Öğretmenlere göre öğrencilerdeki en büyük farklılık ilgilerindeki değişimdir. Bunu sırasıyla sosyalleşme, sorumluluk duygusu, başarı, iletişim, kendini ifade etme, araştırma becerisi, motivasyon, kitap okuma, dili kullanma, öğrenme hızı, çok soru çözmeye ve aktifleşme izlemektedir. Öğrencilerin ilgilerindeki değişime ilişkin öğretmenler olumlu görüşlerini “Çocuklar derse daha ilgili, dikkatleri çabuk çekiliyor”, “Öğrenme istekleri arttı” (Uşak-odak grup görüşme), “Öğrenciler müzik, görüntü olduğu için daha ilgili olabiliyorlar” (Mersin-odak grup görüşme) şeklinde dile getirirken olumsuz görüşlerini “Öğrenci derste tabletleri sürekli oynuyor...tabletleri kilitlesek bile...”, “Öğrencileri derse çekemiyoruz” (Mersin-odak grup görüşme), “Tabletleri aldıkları ilk zamanlarda çok hevesliydimler sonra içinde bir şey olmadığını gördükleri için hevesleri kırıldı ...” (Karaman-odak grup görüşme) şeklinde ifade etmişlerdir.

Öğrencilerde gözlenen bir diğer değişim olan sorumluluk duygusuna ve başarılarına ilişkin, öğretmenlerin hem fikir olduğunu söylemek güçtür. Nitekim bazı öğretmenler öğrencilerin sorumluluk duygularının arttığını (“Çocukların sorumluluk duyguları arttı... Ailesinin sağlayamayacağı bilgisayara sahip”-Uşak odak grup görüşme) dile getirirken bazıları sorumluluk duygularının azaldığını (“Aralarda oyun oynuyorlar, film izliyorlar... Sorumluluk değil sorumsuzluk duyguları arttı”-Mersin-odak grup görüşme) belirtmişlerdir. Öğrencilerin başarılarındaki değişimle ilgili olarak bazı öğretmenler “Öğrenci başarısı düştü...” diye görüş belirtirken kimi öğretmenler “Öğrencinin deneme sınavlarında doğru çözdüğü soru sayısı arttı...başarı arttı” şeklinde görüş bildirmiştir.

FATİH Projesi ile öğretmenler öğrencilerdeki iletişimin azaldığını vurgulamışlardır. Bu konuda öğretmenler görüşlerini “Öğrenciler arasındaki iletişim azaldı”, “Sosyal açıdan iletişimi olumsuz etkileyecek” ve “Çocuklar daha çok içine kapandı” şeklinde dile getirmişlerdir. Bunun yanı sıra öğretmenler öğrencilerin önceden boş zamanlarında kitap okuduklarını şimdi tablet bilgisayarlarla oynamaya başladıklarını dolayısıyla kitap okumalarının azaldığını belirtmişlerdir. FATİH Projesiyle birlikte öğrencilerin yabancı dilde öğrenme hızlarında farklılık olduğunu dile getiren öğretmenler, öğrencilerin ana dili İngilizce olan kişilerden içerikleri dinledikleri için telaffuzlarının iyileştiğini belirtmişlerdir. Aynı zamanda öğretmenler, öğrencilerin çok daha fazla soruyla karşılaştıklarından daha çok soru çözdüklerini dolayısıyla konuyu daha iyi anladıklarını dile getirmişlerdir. Bunların yanı sıra öğrencilerin derslere önceden sunum hazırlayarak geldiklerini böylelikle derslerde daha aktif olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 2’den de görüldüğü gibi FATİH Projesinin getirdiği yeniliklere ilişkin öğretmenlerle gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde projenin öğretmenlerin kendileri üzerindeki etkileri etkileşim/iletişim, iş yükünü artırma, teknoloji yeterliliği, iş yükünü azaltma ve öğretmenin statüsü olmak üzere temalandırılmıştır. Projenin öğretmenler üzerinde yarattığı en önemli değişim iletişim başlığı altında ele alınmıştır. Bu konuda formatör öğretmenlerden birisi “Formatör öğretmen olarak öğretmenlerin ihtiyaç duydukları konularda araştırma yaparak öğretmenlerle toplantılar yapıyorum, bu şekilde öğretmen arkadaşların etkileşimini sağlıyorum” diyerek görüşünü belirtirken “Ben bunu yapamadım bana yardım eder misin?” ya da “Ben şu sitede bunu buldum sen de bak” (Mersin-odak grup görüşme) şeklinde görüş bildirerek meslektaşlarıyla iletişimlerinin arttığını dile getirmişlerdir. Kimi öğretmenler ise öğrencilerle etkileşimlerinin arttığını ancak öğretmen arkadaşlarıyla değişmediğini belirtmişlerdir.

İş yüklerinin arttığını belirten öğretmenler görüşlerini “Hazırlık bazında işiniz artırıyor. 20 soru yerine 40-50 soru çözdüğüm için evde daha çok hazırlanıyorum”, “daha önceden materyal hazırlayarak sınıfa geliyorum” (Mersin-odak grup görüşme) “iş yüküm arttı, evde hazırlayıp, flasha yüklüyorum”(Karaman-odak grup görüşme) ve “daha çok çabalamaya başladım, iş yükümü artırdı, çocuklar için daha fazla uğraşıyorum” (Uşak-odak grup görüşme) şeklinde dile getirmişlerdir. Geleneksel sınıf ortamından farklı olarak daha çok duyu organına hitap eden bir ortam sağlayan ve öğrencilerin sorgulamalarını artıran teknolojiler öğretmenlerin sınıfa önceden hazırlık yaparak gelmelerini gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla öğretmenler öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılamak adına daha fazla çalışmak durumunda kalmaktadır.

Projeye birlikte iş yükümüz arttı diye görüş bildiren öğretmenlerin yanı sıra iş yüklerinin azaldığı şeklinde görüş bildiren öğretmenler de vardır. Bu konudaki görüşlerini “Etkileşimli tahtayla internete ulaşarak anında kaynağa ulaşmak çok iyi...İş yükümüz azaldı... Ekstra yük ya da hamallık getirmiyor”(Mersin-odak grup görüşmesi) ve “Harita götürüyordum artık götürmüyorum iş yükümü azalttı”(Karaman-odak grup görüşmesi)

şeklinde dile getirmişlerdir. Sağlanan teknolojilerle öğretmenler alanları ile çok sayıda kaynağa kolaylıkla ulaşabilmekte, bunun için fazladan zaman harcamamaktadır.

FATİH Projesiyle birlikte öğretmenler teknoloji yeterliklerinin arttığı konusunda hem fikirlerdir. Öğretmenler *“teknoloji yeterliliğimiz arttı”, “dokunmatik ekran kullanmayı öğrendik”, “birçok şeyi öğrendik ama eksiklerimiz var”* şeklinde görüşlerini dile getirmişlerdir. Araştırmada bazı öğretmenler projeye birlikte kendilerine verilen tablet bilgisayarların öğrencilerinkinden içerik olarak çok da farklı olmadığını bu durumum da statülerinde farklılaşmaya yol açtığını dile getirmişlerdir. Bu konuda öğretmenler *“Bizi öğrenciden ayırınlar...biz ayrı olduğumuz hissedelim...değerli olduğumuz hissettirilsin...”* (Karaman-odak grup görüşmesi) şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bunun yanı sıra öğrencilerin *“Aaaa hoca da bilmiyormuş”* (Karaman-odak grup görüşme) diyerek kendileriyle uğraştıklarını dile getirmişlerdir.

Tablo 2’den de görüldüğü gibi FATİH Projesinin getirdiği yeniliklere ilişkin öğretmenlerle gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde projenin öğretme-öğrenme sürecine etkileri sınıf yönetimi hız, yöntem/teknik, sınıf atmosferini değiştirme, çok soru çözme ve öğrencilerin aktifleşmesi temaları altında ele alınmıştır. Öğretme-öğrenme süreçlerinde öğretmenler en çok sınıf yönetimi konusunda değişim yaşandığını dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin bazıları tahtaya döndüklerinde göz temalarının kesildiğini, ders anlatırken öğrencilerin sıranın altında tablet bilgisayarlarla oynadıklarını, sürekli tablet bilgisayarlarla ilgilendiklerini, derste sürekli öğrencilere tablet bilgisayarlarla ilgili uyarı yapmalarından dolayı neredeyse dersin yarısının gittiğini dile getirmişlerdir. Nitekim gözlemi yapılan İngilizce dersinde video ekrandayken özellikle arka sıradaki öğrencilerin tabletleriyle ilgilendiği ama öğretmenin bunu göremediği gözlemlenmiştir (Karaman-gözlem). Buna karşın bazı öğretmenler ise sınıfa daha az sırtlarını döndüklerini, yüzlerinin öğrenciye dönük olduğunu dolayısıyla sınıf yönetimlerinin kolaylaştığını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin bazıları projeye gelen yeniliklerle ders işleme hızları konusunda *“Dersi özet geçiyoruz önceden daha detaylı anlatırken yetiştirmek için daha hızlı geçiyoruz”, “Derste sürekli oğlum tabletini kaldır şunu yap bunu yap derken dersin yarısı gidiyor” ve “Zaman kaybı yaşıyor”* (Karaman-odak grup görüşme) şeklinde görüş bildirirken bazı öğretmenler *“Daha hızlı anlattığımız için müfredat yetiştiriyor”, “Ders hızımız arttı...geçen sene yetiştiremediğimiz konular vardı şimdi yetiştiriyoruz” ve “Tahtalar hızımızı artırdı”* (Mersin ve Uşak-odak grup görüşmeleri) şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bunların yanı sıra ders işleme hızı konusunda herhangi bir farklılık olmadığını dile getiren öğretmenler de bulunmaktadır.

FATİH Projesiyle birlikte öğretmenler öğretme-öğrenme süreçlerinde ders anlatım yöntem ve tekniklerinde değişim yaşadıklarını *“Powerpoint kullanımım arttı”, “Klasik anlatma yöntemi ikinci plana düşmüş durumda”, “Anlatıyorum, izlettiriyorum farklı teknikleri kullanıyorum”* (Karaman-odak grup görüşme) ve *“Yöntem zenginliği var”* (Uşak-odak grup görüşme) şeklinde dile getirmişlerdir. Bu görüşlerden yola çıkarak projeye,

öğretmenlerin öğretim süreçlerine daha çok görsel öge ekleyerek ders anlatım yöntem ve tekniklerini çeşitlendirerek zenginleştirdikleri sonucu çıkarılabilir. Ders anlatım süreçlerindeki değişimin yanı sıra öğretmenler projeye dahil olan sınıfların ilgi çekici hale geldiğini, projeye dahil olmayan sınıflarda derse gitmek istemediklerini, derslerinin sönük değil, daha keyifli geçtiğini ifade ederek projenin sınıf atmosferini değiştirdiğini belirtmişlerdir. Bunların yanı sıra öğretmenler etkileşimli tahtalarla birlikte Matematikte çok sayıda soru çözebildiklerini, İngilizce dersinde alıştırmaya çözdüklerini dile getirmişlerdir. Bu bağlamda öğretmenlerin öğrenmenin kalıcılığını sağlayan alıştırmalara projeye birlikte derslerinde daha çok yer verdikleri söylenebilir. Aynı zamanda öğretmenler, öğrencilerin sunum hazırlayıp geldikleri için ders içerisinde daha etkin olduklarını belirtmişlerdir.

Sürecin daha sağlıklı işlemesi adına pilot uygulama süresince ortaya çıkan sorunların neler olduğunun belirlenmesi, aksayan yönlerin ortadan kaldırılmasını hızlandıracak ve olası önlemlerin alınmasını sağlayacaktır. Tablo 3'te araştırmanın alt amacına uygun olarak projenin uygulama sürecinde ortaya çıkan teknik, pedagojik, sorunlar ile destek alınan kişiler sunulmuştur.

Tablo 3. Uygulama sırasında ortaya çıkan teknik, pedagojik sorunlar ve destek alınan kişiler

Sorunlar	Destek alınan kişiler
Teknik	Formatör öğretmen
Etkileşimli tahta ile ilgili	Öğrenciler
Tablet bilgisayarlarla ilgili	BT formatör öğretmeni
Eğitsel	Meslektaş
Sınıf yönetimi	
İçerik	
Not alma	

Tablo 3'te görüldüğü gibi odak grup görüşmelerinde öğretmenlerin dile getirdikleri uygulama sırasında ortaya çıkan sorunlar sınıflandırılmıştır. Teknik sorunlar, etkileşimli tahtalar ve tablet bilgisayarlarla ilgili sorunlar, eğitsel sorunlar ise sınıf yönetimi, içerik ve not alma olmak üzere farklı kategoriler altında ele alınmıştır. Öğretmenlerin etkileşimli tahtalarla ilgili belirttikleri sorunlar; algılama, hassasiyet, kalem olmaması, sık bozulması, internet bağlantısının sınırlı olması ve gitmesi, elektrik kesilmesi ve veri aktarımının olmaması olarak sıralanabilir. Öğretmenler özellikle tahtanın hassasiyeti konusunda sorun olduğu, bazen çok çabuk bazen de geç algıladığına ve kalem olmadığı için elle yazıldığına vurgu yapmışlardır. Nitekim gözlemi yapılan Türk Dili ve Edebiyatı dersinde etkileşimli tahta çok hassas olduğundan bir başka deyişle çok hızlı algıladığından sorun çıkmış, öğretmen öğrenciden yardım alarak sorunu çözmüştür (Mersin-gözlem). Benzer şekilde

diğer bir ilde gözlemi yapılan İngilizce dersinde öğretmen videoyu durdurup yeniden başlattığında tahtanın hassasiyetinde sorun oluşmuştur (Karaman-gözlem). Türk Dili ve Edebiyatı dersinde öğretmen el yazısıyla tahtaya bir cümle yazmış, önceki yazılanlar tahtadan silinmiş ama öğrenci tahtadaki yazıyı geri alarak, etkileşimli tahtayı eski haline geri döndürmüştür (Mersin- gözlem). Gözlemi yapılan Matematik dersinde öğretmen etkileşimli tahtaya bir problem yazmış ve öğrencilerden çözmelerini istemiştir. Öğrenciler sırayla kalkıp soruyu etkileşimli tahtada kalem olmadığı için parmaklarını kalem gibi kullanarak çözmüşlerdir (Mersin-gözlem). Öğretmenlere göre tablet bilgisayarlarla ilgili yaşanan teknik sorunlar; öğrencilerin tabletini kilitleyememe, IP adreslerinin karışması, videoların açılmaması, açma-kapama sırasında donma olması, dokunmatığının hassasiyeti, veri aktarımının yapılamaması, şarjlarının çabuk bitmesi ve 15 gün kullanılmazsa kilitlenmeleri olarak sıralanmıştır. Karşılaşılan teknik sorunlarda, formatör öğretmenden, öğrencilerinden ve meslektaşlarından yardım aldıklarını dile getirmişlerdir.

Öğretmenler, uygulama sırasında ortaya çıkan sınıf yönetimi sorunlarını; öğrencilerin tablet bilgisayarlarla uzun süre uğraşması, boşluk buldukları an internete girip dersten kopmaları, tabletlerin kontrol edilememesi, göz temasının olmaması olarak sıralanmıştır. Öğretmenlerin içerikle ilgili yaşadıkları en büyük sorun ise içeriklerin yetersiz olmasıdır. Bir başka deyişle her derse ilişkin ana kaynakların olmaması, bunun yanında yardımcı kaynakların da olmamasıdır. Yaşanan bir başka sorun ise öğrencinin tablet bilgisayarlara not almasının zor olması ya da ders süresince not tutulmamasıdır. Teknik sorunlarda destek aldıklarını dile getiren öğretmenler, eğitsel sorunlarla ilgili herhangi bir kişiden yardım almadıklarını deneme yanılma yoluyla kendilerince doğru yolu bulduklarını vurgulamışlardır.

FATİH Projesinin sürecin paydaşları olan öğretmen ve öğrencilerle öğretme-öğrenme sürecindeki etkilerinin yanı sıra eğitsel çıktılara ve sosyal hayata etkileri de olmuştur. Öğretmenlere göre projenin eğitsel çıktılara ve sosyal hayata etkileri Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Uygulamanın eğitsel çıktılara ve sosyal hayata etkileri

Etkiler

Memnuniyet

Okul kültürü/iklimi

Aidiyet

Özendirme

Tanımlılık/popülerlik

Fırsat eşitliği

Etkileşim

Öğretmenlerle gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinden elde edilen veriler memnuniyet, okul kültürü/iklimi, fırsat eşitliği ve etkileşim başlıklarında temalandırılmıştır.

Öğretmenlerin bazıları projeden memnun olduklarını “*iyi bir proje, memnunuz*” (Uşak-odak grup görüşme), “*Çocuk kitap taşıyor, artık ağaç kesilmiyor*” (Ankara-odak grup görüşme) şeklinde dile getirirken bazı öğretmenler memnuniyetsizliklerini “*Amerikalıya Kuran okutmak gibi*” (Karaman-odak grup görüşme) diyerek dile getirmişlerdir. Bazı öğretmenler ise şu an için bir sorun görmediklerini ancak “*Uzun vadede çocukların sağlıkları üzerinde olumsuz etki yaratacağını, çocukların aralarındaki bağı zayıflatacağını ve çocukları mekanikleştireceğini düşünüyorum*” (Ankara-odak grup görüşme) şeklinde belirtmişlerdir. Bu sonuçlara dayalı olarak projeye ilgili öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar en aza indirildiğinde memnuniyet düzeyinin artacağı söylenebilir.

Tablo 4’ten görüldüğü gibi okul kültürü/iklimi temasında aidiyet, özendirme, tanınırlık/popülerlik kategorileri ele alınmıştır. Öğretmenler uygulamanın eğitsel çıktılara ve sosyal hayata etkilerine ilişkin okul kültürü/iklimi temasındaki görüşlerini farklı şekillerde dile getirmişlerdir. Bu görüşlerden aidiyet kategorisine ait görüşler aşağıdaki gibidir.

“*Aidiyet duygusunda bir değişim yok*” (Mersin-odak grup görüşme)

“*Okula aidiyet başlarda vardı, diğerlerinden bir üstün görme durumu vardı*” (Karaman-odak grup görüşme)

“*Projeyi sahiplenme duygusu yok*” (Karaman odak grup görüşme)

Aynı il içerisinde projeye dahil olan ve olmayan okulların olması nedeniyle öğretmenler projenin okullarını özenilen bir konuma getirdiğini düşünmektedirler. Bu konudaki görüşlerini öğretmenler “*Dışarıdakilerin konuşmalarından dolayı özendirici olabilir...Fen Lisesinde tahtalar var diyerek dışarıdaki velilere özendirici olabilir...*” ya da “*Projeye dahil olmayan sınıflarda derse gitmek istemiyoruz*” (Mersin-odak grup görüşme) şeklinde dile getirmişlerdir.

Öğretmenlere göre proje okullarının tanınırlığını/popülerliğini arttırmıştır. Bu konudaki görüşlerini “*Gelenimiz gidenimiz fazla, üniversiteden araştırma için gelen fazla, il dışından gelenler var, okulumuz tanınıyor*”, “*Yedi yıldır milli eğitim müdürümüzün okula gelmesi azken bu yıl 3-4 kez geldi*” ve “*okulumuza öğrenci nakilleri var*” (Uşak-odak grup görüşme) diyerek dile getirmişlerdir.

Uygulamanın eğitsel çıktılara ve sosyal hayata etkileri temasında öğretmen odak grup görüşmelerinden elde edilen veriler doğrultusunda ortaya çıkan fırsat eşitliği kategorisine ilişkin görüşler aşağıdaki gibidir:

“*Fırsat eşitliği daha önce nasıl sağlanmıyorsa şimdi de bir eşitlik getireceğini düşünmüyorum*” (Mersin- odak grup görüşme)

“*Bazı sınıflarda etkileşimli tahtaların olması diğer sınıflarda olmaması nedeniyle çocuklar çok bozuldu*” (Karaman-odak grup görüşme)

“Verilen sınıflarda sorun yok ama verilmeyen sınıflardaki veliler neden bizim çocuklarımıza vermediler diye...” (Karaman-odak grup görüşme)

“Tüm sınıflarda olmaması rahatsızlık yaratıyor” (Uşak-odak grup görüşme)

Öğretmenler etkileşim teması altında daha çok velilerle olan etkileşime vurgu yapmışlardır. Bu konudaki öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Veli öğretmen etkileşimine katkısı yok...herhangi bir değişiklik olmadı” (Mersin-odak grup görüşme)

“Veli çok işin içinde değil, çok da umurunda değil...” (Karaman-odak grup görüşme)

“Velilerden gelen şikâyetler var birisi de gelip iyi ki dağıttınız demedi” (Karaman-odak grup görüşme)

“Veliler olumlu bakıyorlar, çocuklar eve götürmedikleri için veliler bilmiyorlar” (Uşak-odak grup görüşme)

“Veliler bu konuda çok fazla konuşma yapmıyorlar, daha bilincinde değiller” (Uşak-odak grup görüşme)

Elde edilen görüşlerden projeye ilgili olarak velilerin çok da bilinçli olmadıkları bu nedenle okulla ve öğretmenlerle iletişim içinde olmadıkları görülmektedir. FATİH projesinin daha sağlıklı işleyebilmesi için öğretmenlerin bazı önerileri bulunmaktadır. Bu öneriler Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5. Yeni teknolojilerin etkin kullanımı için öneriler

İçerik

- ...olacaksa iyi içerik hazırlanmalı (Mersin-odak grup görüşme)
İşitsel, görsel içeriklerle zenginleştirilmiş kitaplar olmalı (Mersin-odak grup görüşme)
İçeriğin çok iyi hazırlanmış olması gerekli...yabancı dil ve sözel derslerde... (Mersin-odak grup görüşme)
Sağlıkta vitaminden videolar yüklenmiş ama çocuklara yönelik gençler için farklılaştırılmalı... (Mersin-odak grup görüşme)
İçerikte birlik, konu birliği sağlanmalı (Karaman-odak grup görüşme)
Gerekli olan içerik orada olmalı(Karaman-odak grup görüşme)
İçerik güncellenmeli, güncellenen tek şey Sudoku oyunu ile gemi batırma oyununun eklenmesi(Karaman-odak grup görüşme)
İçerik artırılmalı, zenginleştirilmeli(Karaman-odak grup görüşme)
İçerik branşlara göre toplanmalı, herkes önerisini getirip bir şeyler hazırlayıp dersinde kullanmalı (Karaman-odak grup görüşme)
Yardımcı kaynaklar olmalı, kaynak kitaplar yüklenilmeli (Ankara-odak grup görüşme)
Komisyon tarafından hazırlanmış test kitapları olmalı (Ankara-odak grup görüşme)
İçerik zenginleştirilmeli, hazırlanan kitaplar çok basit (Ankara-odak grup görüşme)

İnternet bağlantısı

- Öğretmenler için internet sınırsız olmalı...(Mersin-odak grup görüşme)
Zaman harcıyoruz...bütün siteler kapalı...açık yer bulana kadar zaman harcıyoruz... (Mersin-odak grup görüşme)
Tabletler internete açılmalı...(Karaman-odak grup görüşme)
Tabletlerle internete girilmeli, internet sınırlandırılmamalı (Ankara-odak grup görüşme)

Tablet bilgisayarlar

- Bütün okullar tahtaıyla donatılsın ama tablete gerek yok...tablet uygulaması devam ettirilmemeli...(Karaman-odak grup görüşme)
Tabletlerde el yazısı programı olmalı (Uşak-odak grup görüşme)
....tabletlerin kontrolü olması lazım, sınıf yönetimi programı gibi...tabletler üzerindeki ilgisiz kitaplar olmamalı
Tabletlerde dynet olmalı...(Uşak-odak grup görüşme)
Sınıf yönetimi tablet üzerinden sağlanmalı (Ankara-odak grup görüşme)

Etkileşimli tahta

- Tahtanın her iki tarafı da beyaz olmalı...(Uşak-odak grup görüşme)

Veri aktarımı

- Evde hazırlık yapıyorum flasha aktarıyorum ama içeriği tablete aktarabilsem çocuklar kendi tabletlerine atabilseler zaman harcamasak...(Mersin-odak grup görüşme)
...ben hazırladıklarımı çocukların tabletlerine aktarmalıyım, çocuk da evde çalışabilmeli (Uşak-odak grup görüşme)
Hazırladığım dosyaları tablete atabilmeliyim (Ankara-odak grup görüşme)
Tahta ile tablet arasında bağlantı olmalı (Ankara-odak grup görüşme)

Hizmetiçi eğitim

- Öğretmenlerin hizmet içi eğitimine önem verilmeli, öğretmenler teknolojiye ısındırılmalı, çok uzaklar...(Uşak-odak grup görüşme)
Öğretmenler eğitime alınmalı...(Uşak-odak grup görüşme)

Zaman

- Proje zamana yayılmalı, çok aceleye getirilmemeli (Uşak-odak grup görüşme)

Teknik personel

- Bölge içinde teknik görevliler olmalı (Ankara-odak grup görüşme)

Tablo 5’te de görüldüğü gibi FATİH projesinin sağlıklı işleyebilmesi için öğretmenler öncelikle var olan içeriklerin zenginleştirilmesi, konu alanlarına göre farklı ana kaynaklarla birlikte yardımcı kaynakların olmasını istemektedirler. Bunun yanı sıra hem etkileşimli tahtalardaki internet bağlantısının genişletilmesini hem de tablet bilgisayarların internet bağlantılarının açılması gerektiğini dile getirmişlerdir. Ayrıca tablet bilgisayarlarda sınıf kontrolünü sağlayacak programların olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin dikkat çektiği ve öneride bulunduğu bir diğer nokta ise veri aktarımıdır. Öğretmenler ders öncesi hazırlık yaparak harici belleklerine aktardıkları dosyalarını ve ders içinde etkileşimli tahtaya yazdıklarını öğrencilerin tablet bilgisayarlarına göndererek kayıt yapabilmelerinin sağlanmasını istemektedir. Böylece öğrenciler derste not tutma yerine dersi daha dikkatli inceleyebilecekler ve öğretmenlerin hazırladıkları dosyalarla ders için ek kaynaklara sahip olacaklardır. Aynı zamanda öğretmenler projeye ilgili daha detaylı bilgi sahibi olmak ve bu projeye gelen teknolojilerle ilgili yetkinliklerini artırmak için kendilerine hizmetiçi eğitim verilmesini istemektedir. Bunun yanı sıra öğretmenler projenin zamana yayılmasını ve teknik sorunların tek bir merkezden değil, bölgeler içindeki teknik görevlilerle sorunlarına çözüm bulunmasını istemektedirler.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Öğretmenlerin FATİH Projesi konusundaki görüşlerinin odak grup görüşmesi yoluyla belirlenmeye çalışıldığı bu çalışmada öğretmenlerin projenin bileşenlerinden olan etkileşimli tahtayı ders süresi boyunca etkin olarak kullandıkları görülmüştür. Öğretmenler etkileşimli tahtayı kendi hazırladıkları materyallerin yanı sıra internette araştırarak buldukları materyalleri öğrencilerle paylaşma, görselleri kullanma ve soru çözme amaçlı kullanmaktadırlar. Etkileşimli tahtayla beraber öğrenme sürecinde işe koşulan duyu organı sayısı arttığı, farklı materyallerle derslerin zenginleştiği, işlenen konuya yönelik daha fazla soru çözülebildiği için öğrenmenin daha kalıcı hale geldiği söylenebilir. Nitekim Şad ve Özhan’ın (2012) öğrencilerin gözünden öğretimde etkileşimli tahta kullanımının güçlü ve zayıf yönlerini ortaya çıkarmayı amaçladıkları çalışmalarında öğrenciler etkileşimli tahtayla ders işlemenin zaman tasarrufu sağlamanın yanı sıra görselleştirme ve çoklu ortamların kullanılmasıyla daha iyi öğrenmeyi sağladığını belirtmişlerdir. Benzer şekilde Bulut ve Koçoğlu’nun (2012) gerçekleştirdiği çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğu etkileşimli tahtanın öğretmene konuyu görselleştirerek anlatma, soyut konuları somutlaştırma, öğrencilerin dikkatinin dağılmasını önleme olanağı sağladığı ve öğrencilerin derste aktif katılımı artırdığı şeklinde görüş bildirmişlerdir. Ancak çalışmada gerçekleştirilen gözlemlerde, etkileşimli tahtaların çoğunlukla bilgisayar ve projeksiyon cihazlarının da yapabileceği uygulamalar için kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Öğretmenlerin daha önceden hazırlamış oldukları sunumları sınıf ortamında öğrencilere yönelik kullanmaları da bu duruma örnek verilebilir. Bu durum, etkileşimli tahtanın

potansiyelinin yeteri kadar değerlendirilemediğini göstermektedir. Araştırmada proje bileşenlerinden olan tablet bilgisayarların ve çok amaçlı yazıcının öğretmenler tarafından kullanılmadığı belirlenmiştir. Tablet bilgisayarların öğretmenler tarafından kullanılmama nedenleri; derslerle ilgili yeterince içerik olmaması, öğrenci tablet bilgisayarı ile aynı uygulamaları içermesi ve belki de en önemlisi internet bağlantısının olmaması olabilir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin çoğunun kendine ait kişisel bilgisayarlarının olmasının da bu sonuca yol açtığı söylenebilir. Ayrıca okullarda proje başlamadan önce yazıcı bulunması da çok amaçlı yazıcıya olan ihtiyacı azaltmış ve öğretmenler tarafından kullanımını sınırlandırmış olabilir. Araştırmada ortaya çıkan bu sonuçlara paralel olarak Dursun, Kuzu, Kurt, Güllüpınar ve Gültekin'in (2013) okul idarecilerinin Fatih Projesine ilişkin görüşlerini ele aldıklarında çalışmalarında da okul idarecileri projeye birlikte gelen yeniliklerden çoğunlukla etkileşimli tahta ve tablet bilgisayar hakkında görüş bildirmişler, çok amaçlı yazıcı ve doküman kamera hakkında görüş dile getirmemişlerdir. Bu durumun nedeni olarak bu teknolojilerin süreçte etkileşimli tahta ve tablet bilgisayara göre daha geri planda kaldığı ve bu teknolojilerin etkin kullanımına çok odaklanılmadığı gösterilmiştir.

FATİH Projesinin getirdiği yeniliklerin eğitim-öğretim sürecinde meydana getirdiği değişikliklere öğrenci açısından bakıldığında öğrencilerde ilginin azaldığını dile getiren kimi öğretmenler olduğu gibi ilginin arttığını belirten öğretmenlerin de olduğu görülmüştür. Özellikle ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenlerinden öğrencilerin ilgilerinin azaldığına dair görüşlerin gelmesi projeye dahil olan hedef kitlenin bireysel özellikleri ile açıklanabilir. Öğretmenlerin görüşlerine göre FATİH Projesi ile birlikte özellikle 9. sınıf öğrencilerinin derse olan ilgilerinin azaldığı ancak ilköğretim öğrencilerinin derse olan ilgilerinin arttığı söylenebilir. Gursul ve Tozmaz'ın (2010) etkileşimli tahtalarla ders işleyen öğretmenlerle gerçekleştirdikleri araştırmalarında etkileşimli tahtaların öğrenci ilgisini arttırmasının olumlu bir özellik olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Jamerson'un (2002) gerçekleştirdiği araştırmada, etkileşimli tahtadan önce derse katılmaya isteksiz öğrencilerin bile etkileşimli tahtayla ders işlenmeye başlanmasıyla katılımlarının belirgin ölçüde arttığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada öğrencilerin başarılarındaki değişimle ilgili olarak bazı öğretmenler başarılarının arttığı bazıları ise düştüğü yönünde görüş bildirmiştir. Ancak proje henüz çok yeni olduğu için araştırmada bir öğretmenin de belirttiği gibi başarıdaki değişimi gözlemek için zamana ihtiyaç olduğu söylenebilir. Bu bağlamda projenin öğrenci başarısı üzerindeki değişimi daha net gözlemek için zamana yayılan, projeye dâhil olan ve olmayan öğrencilerin başarıları ile ilgili periyodik ölçümlerin yapılması ve uluslararası alanda yapılan sınav (PISA vb.) sonuçlarını değerlendirmenin daha gerçekçi sonuçlar sağlayabileceği söylenebilir. Öğrencilerde meydana gelen değişimler boş zamanlarını değerlendirme boyutunda ele alındığında bazı öğretmenler öğrencilerin önceden boş zamanlarında kitap okuduklarını şimdi tablet bilgisayarlarla oynamaya başladıklarını dolayısıyla kitap okumalarının azaldığını belirtmişlerdir. Çiftçi, Taşkaya ve Alemdar (2013) sınıf öğretmenleriyle yaptıkları çalışmalarında da benzer

biçimde öğrencilerin okuma ve yazma alışkanlıklarının projeye birlikte olumsuz etkilenebileceğine ilişkin öğretmen görüşlerini aktarmışlardır. Kitap okumanın azalması yönündeki olumsuz görüş Gürol, Donmuş ve Arslan'ın (2012) sınıf öğretmenleriyle gerçekleştirdiği araştırmada da ortaya çıkmıştır. Tablet bilgisayarların öğrenciler için öğretim-öğrenme süreçlerinde yeni bir teknoloji olması, içeriğinde öğrencilerin ilgisini çekebilecek oyun gibi farklı uygulamaların olması onların kitap okuma yerine tablet bilgisayarlarla ilgilenmelerine neden olmuş olabilir. Bu bağlamda öğrencilerin tablet bilgisayarlarına boş zamanlarında okuyabilecekleri ders kitabı dışında okuma kitaplarının eklenmesi ile bu olumsuz tablo yok edilebilir. Aynı zamanda öğretmenler öğrencilerin dili kullanma becerilerinin azaldığını kendilerinin anlamakta zorlandıkları farklı bir dili kullandıklarını dile getirmişlerdir. Teknolojinin dilinin İngilizce olması ve yeni nesilde sıklıkla karşılaşılan kelimeleri kısaltarak kullanma durumu bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olmuş olabilir. Bu konuda tüm öğretmenlerin dile sahip çıkmanın önemi konusunda öğrencilerle bilgilendirme toplantıları yapmaları ve rol model olarak kitap okumalarını teşvik edici önlemleri almaları gerektiği söylenebilir. FATİH Projesinin öğrenciler üzerinde yarattığı değişimlere baktığımızda olumlu olanların yanı sıra olumsuz olanların da olduğu söylenebilir. Her yeni teknoloji ya da öğrenme ortamında olduğu gibi bu değişimleri daha net izleyebilmek için daha çok süreye ve araştırmaya ihtiyaç olduğu açıktır. Bu nedenle değişimin etkileri konusunda kesin sınırları olan ifadeler kullanmanın doğru olmadığını söylemek olanaklıdır.

FATİH Projesinin öğretmenler üzerindeki etkileri; etkileşim/iletişim, iş yükünü artırma, teknoloji yeterliliği, iş yükünü azaltma ve öğretmenin statüsü olarak ortaya çıkmıştır. Araştırmada kimi öğretmenler öğrencilerle etkileşimlerinin arttığını ancak öğretmen arkadaşlarıyla değişmediğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bazıları iş yüklerinin arttığını bazıları ise azaldığını belirtmiştir. Araştırmada ayrıca öğretmenler teknoloji yeterliklerinin arttığı konusunda görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler projeye birlikte sunulan teknolojilerin kullanımını öğrenmek ya da bildikleri üzerine yenilerini eklemek için yeterliklerini geliştirmek zorunda kaldıklarından bu durum teknoloji yeterliklerini artırmış olabilir. Ancak yapılan gözlemlerde öğretmenlerin teknoloji yeterliklerinin çokta artmadığı, Türel (2012) ile Erduran ve Tataroğlu'nun (2009) gerçekleştirdikleri çalışmalarda ortaya çıkan öğretmenlerin etkileşimli tahta kullanım becerilerinin eksik olduğu yönünde bulguyla paralel bir sonuca ulaşılmıştır. Benzer şekilde Bulut ve Koçoğlu'nun (2012) araştırmasında öğretmenlerin yarıdan fazlasının etkileşimli tahtayla ilgili yeterli beceriye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin teknoloji yetersizliklerindeki en önemli nedenin alınan hizmet içi eğitimin beklenen katkıyı sağlayamaması olduğu öğretmenlerce ifade edilmiştir. Adıgüzel, Gürbulak ve Sarıçayır (2011) tarafından yapılan çalışmada da benzer durumlara değinilmiş öğretmenlerin akıllı tahta kullanımı konusunda daha kapsamlı eğitim almaları gerekliliği vurgulanmıştır

FATİH Projesinin eğitim-öğretim sürecinde meydana getirdiği değişikliklerin sürecin en önemli paydaşları olan öğrenci ve öğretmenler üzerinde hem olumlu hem de olumsuz farklılıklar yarattığı ve sınıf atmosferini değiştirerek öğretme-öğrenme süreçlerini zenginleştirdiği söylenebilir. Teknolojinin hızla geliştiği ve günümüzde hemen hemen her tür ortama entegre edilebildiği göz önüne alınırsa her yeni ortama geçiş sürecinde olduğu gibi birtakım değişikliklerin olması doğaldır. Önemli olan olumsuz değişikliklerin en aza indirilmesini sağlayarak paydaşların bu süreçten en etkili verimi almalarının sağlanmasıdır. Bu bağlamda öncelikle öğretmenlerin projeyi sahiplenebilmesi, sürecin etkili biçimde işleyebilmesi, öğretmenlerin neleri nasıl yapabilecekleri, değişimi nasıl yönetebilecekleri başlıklarını kapsayan hizmet içi eğitimlerin gerçekleştirilmesi sürecin daha sağlıklı işlenmesini sağlayacaktır.

Araştırmada öğretmenlerin proje bileşenlerinden olan etkileşimli tahta ve tabletlerle ilgili teknik sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir. Benzer bulguya Türel (2012) ile Erduran ve Tataroğlu (2009) da ulaşmışlardır. Öğretmenler karşılaşılan teknik sorunlarda, formatör öğretmenden, öğrencilerinden ve meslektaşlarından yardım aldıklarını dile getirmişlerdir. Bir başka deyişle öğretmenler FATİH Projesiyle birlikte teknoloji kullanımı konusunda paydaşlar arasında gerçekleşen bir dayanışmanın olduğunu dile getirmişlerdir. Nitekim Gregory (2009) öğretmenlerin etkileşimli tahta kullanım becerilerini geliştirmede birbirlerinden yardım almalarının önemli olduğunu böylelikle gerçekleşen işbirliğine dayalı çalışmaların mesleki gelişim sürecinde de işe koşulması gerektiği vurgulamıştır. Destek alınan kişilerin başında formatör öğretmenlerin başta gelmesi önemli bir sonuç olarak değerlendirilmelidir. Öğretmenler alanında uzman kişilerden yardım almayı daha uygun görmekte, ancak öğrencilerden yardım alma konusunda konularında değişim yaşanacağı endişesi taşımakta ve yardım almada sıkıntı yaşamaktadırlar.

Araştırmada projenin il içindeki bazı okullarda hayata geçirilmesi nedeniyle hem okullar hem de öğrenciler arasında fırsat eşitsizliği yarattığı dile getirilmiştir. Nitekim FATİH Projesinin sınıflarda BİT kullanımıyla fırsat eşitliği yaratacağı yönündeki değerlendirmesinin gerçeği tam olarak yansıtmadığını, sınıf ortamında yeterli donanımın bulunmasının, öğrenciler açısından fırsat eşitliğinin sağlanması anlamına gelmeyeceği belirtilmektedir (Akıncı, Kurtuluş ve Seferoğlu, 2012). İlerleyen zamanlarda projenin daha çok okulu dolayısıyla daha çok öğrenciyi kapsayacağı düşünüldüğünde yapılacak araştırmalarda benzer bir bulgunun ortaya çıkmayacağı düşünülmektedir. Öğretmenler araştırmada velilerle etkileşimde herhangi bir değişiklik olmadığını bunun bir nedeninin velilerin projeye ilgili bilgilerinin olmaması olduğunu dile getirmişlerdir. Nitekim yapılan görüşmelerde velilerin projenin bileşenleriyle ilk defa bilgilendiklerine şahit olunmuş ve bu durumun kaçınılmaz olduğu gözlemlenmiştir. Bu olumsuz tablonun giderilmesi için, projenin bir diğer önemli paydaşı olan velilerle projeye ilgili bilinçlendirme toplantılarının yapılması, projenin tüm yönlerinin velilere aktarılması ve bu önemli paydaş grubunun projenin daha fazla içinde olması sağlanmalıdır.

Projenin daha sağlıklı işleyebilmesi için öğretmenler içerik, internet bağlantısı, tablet bilgisayarlar, etkileşimli tahtalar, veri aktarımı, hizmet içi eğitim ve teknik personel başlıkları altında çok sayıda öneri getirmişlerdir. Öğretmenler özellikle içerik konusunda sıkıntı çektiklerini var olan içeriğin ihtiyaçlarını karşılayamadığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin hazır içerik ihtiyacının olduğu bulgusuna Gursul ve Tozmaç (2010) da gerçekleştirdikleri çalışmada ulaşmışlardır. İçerik ihtiyacının olduğu proje yöneticileri tarafından da fark edilmiş ve içerik geliştirilmesi amacıyla alan uzmanlarına proje çağrısı yapılmıştır (TÜBİTAK, 2012). Bu bağlamda gerçekleştirilecek projeler ve lisansüstü çalışmalarla içerik ihtiyacının karşılanabileceği söylenebilir.

Özetle FATİH Projesi paydaş gruplardan biri olan öğretmenler tarafından başlangıçta heyecanla karşılanmış ancak uygulamada karşılaşılan sorunlar nedeniyle projenin bazı bileşenleri hakkında öğretmenler memnuniyetsizlik ve hayal kırıklıkları yaşamışlardır. Öğretmenler projenin öğretme-öğrenme süreçlerine getirdiği zenginlik ve çeşitliliğe ilişkin memnuniyetlerini ifade ederlerken, içeriklerin yetersizliği ve yaşanan teknik sorunlar nedeniyle memnuniyetsizliklerini dile getirmişlerdir. İçeriklerin zenginleştirilmesi ve gerçekleştirilecek güncelleme çalışmaları ile projenin daha sağlıklı bir biçimde ilerleyebileceği ve paydaşların sönmeye başlayan heyecanlarının yeniden canlanabileceği düşünülmektedir. FATİH Projesi pilot uygulamasının değerlendirilmesi bağlamında ortaya çıkan bu sonuçların geçerliliği zamana yayılmış nicel ve nitel araştırmalar yoluyla sorgulanmalı ve kapsamı genişletilen proje ile yeniden ele alınarak değerlendirilmelidir.

Evaluation of the Pilot Application Process of FATİH Project: Teachers' Views

Extended Abstract

Movement of Enhancing Opportunities and Improving Technology (FATİH) Project is one that aims at providing computers, projectors and the Internet substructure in about 620.000 classrooms of all the preschools, elementary schools and secondary schools for effective use of information and communication technologies (ICT) tools in courses in a way to address more sense organs in the education process in order to achieve equality of opportunities in education and to improve technology at schools. The project is made up of five main components such as; providing the substructure of software and hardware, providing and administrating the instructional e-content, effective ICT use in education programs, in-service training for teachers and conscious, safe, manageable and measurable ICT use. Besides these components, FATİH Project involved different sharers such as students, teachers, administrators, parents and suppliers.

In order to find solutions to the problems likely to occur in the execution process of FATİH Project, which have different components and different sharers; first of all, the pilot application of FATİH Project was carried out. This pilot application involved 52 schools from 17 cities in Turkey. It is believed that to see the functioning and non-functioning aspects of the process, it is important to determine the views of sharers who all have important roles in every stage of the process. In this respect, in the present study, the views of the teachers about FATİH Project, who are among important sharers in the project to transform classrooms into interactive environments, were determined via focus group interviews to find answers to the following questions:

1. How and how often did the main sharers use the renovations brought about by the project?
2. What kind of changes did the renovations brought about by the project cause in the education process?
3. What kind of technical, pedagogical, health and social/psychological problems occurred during the application?
4. What were the effects of the application on educational outcomes and on social life?

In this study, which tried to determine the participating teachers' views about FATİH Project, the teachers' views were revealed via focus group interviews. The participants of the study were 52 teachers from different teaching fields from five selected state schools in the cities of Ankara, Karaman, Mersin and Uşak. Five focus group interviews were held

with the participating teachers. The data collected via the focus group interviews were analyzed with the content analysis method and classified in line with the research purposes.

In the study, among the technologies provided within the scope of the project, the interactive white board was found to be the most frequent technology used by the teachers. The teachers used the interactive white board to solve problems, to use visuals and to share with the students not only the materials they themselves prepared but also those they found via the Internet. It could be stated that the number of the sense organs used in the learning process increased thanks to the interactive white board; that the lessons were reinforced with different materials; and that learning became permanent as more questions were solved regarding the subject taught. The observations made in the study revealed that the interactive white boards were used mostly for the applications that could also be carried out with the help of computers and projectors. For instance, the teachers used the presentations in class that they had already prepared. It was seen in such a case that the interactive white board was not used potentially effectively. In addition, it was found out that the teachers' use of interactive white boards differed depending on their interests in and attitudes towards technology use, their access to different sources and course contents and their efficacies in technology use.

The teachers reported that they saved time thanks to the project; that their pace of teaching the course contents increased; that they were thus able to allocate time to different activities; that they were physically less tired; and that their sources increased and varied. However, the teachers also stated that they started experiencing difficulty in class management not only because of the decreasing eye contact with the students but also because of the students' increasing interest in tablet computers. Moreover, the teachers pointed out that FATİH Project increased their efficacies in technology and that solidarity between the sharers regarding technology use at school increased. The teachers also reported that with the project, their schools became more popular and familiar to other people; that various trips and visits were organized to their schools for different purposes; that the number of the students admitted to the school increased as more students and their parents favored the school. Furthermore, in the study, it was revealed that thanks to the project, a culture of interaction and solidarity regarding technology use between teacher-teacher, teacher-student and student-student occurred.

For better execution of the project, the teachers put forward a number of suggestions regarding the content, Internet connection, tablet computers, interactive white boards, data transfer, in-service training and technical staff. The teachers reported that they had problems especially with content and that the current content failed to meet their needs. The need for an enriched content was also recognized by the project administrators, and field experts were invited for new projects regarding content development. It could be stated that the need for content could be met with related postgraduate studies and projects to be conducted.

To sum up, the teachers participating in the present study, who are among important sharers of FATİH Project, were initially excited about the project, yet they later experienced disappointment and dissatisfaction with certain components of the project due to several problems encountered during the application process. Although the teachers also reported their satisfaction with the richness and variety that the project brought into the education process, they also expressed their dissatisfaction due to lack of content and the technical problems experienced. It is believed that enriched content and studies for updating purposes will help execute the project better and will allow sharers to refresh their fading excitement about the project. The validity of the present findings revealed as a result of the evaluation of the FATİH Project pilot application could be investigated via longitudinal quantitative and qualitative studies and could be evaluated again via a project with a broader scope.

Keywords: FATİH Project, pilot application process, teachers' views

Kaynaklar/References

- Adıgüzel, T., Gürbulak, N., & Sarıçayır, S. (2011). Akıllı tahtalar ve öğretim uygulamaları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 457-471.
- Akıncı, A., Kurtoğlu, M. & Seferoğlu, S. S. (2012, Şubat). *Bir teknoloji politikası olarak Fatih Projesinin başarılı olması için yapılması gerekenler: Bir durum analizi çalışması*. Akademik Bilişim Konferansı, Uşak, Türkiye
- Bulut, İ., & Koçoğlu, E. (2012). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin akıllı tahta kullanımına ilişkin görüşleri (Diyarbakır ili örneği). *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 242-258.
- Çiftçi, S., Taşkaya, S. M., & Alemdar, M. (2013). Sınıf öğretmenlerinin FATİH Projesine ilişkin görüşleri. *İlköğretim Online*, 12 (1), 227-240.
- Dursun, Ö.Ö., Kuzu, A., Kurt, A.A., Güllüpinar, F., & Gültekin, M. (2013). Okul yöneticilerinin FATİH Projesinin pilot uygulama sürecine ilişkin görüşleri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 100-113.
- Erduran, A. & Tataroglu, B. (2009). *Comparison of the science and mathematics teachers' opinions on the usage of interactive whiteboard in education*. 9th International Educational Technology Conference (IETC2009). Ankara.
- Gregory, K. S. (2009). *Lived experience of primary teachers using interactive whiteboards in their classroom* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Oklahoma State University, Stillwater.
- Gursul, F., & Tozmaz, G. B. (2010). Which one is smarter? Teacher or board. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, 5731-5737.

- Gürol, M., Donmuş, V., & Arslan, M. (2012). İlköğretim kademesinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin FATİH Projesi ile ilgili görüşleri. *Eğitim Teknolojileri Araştırma Dergisi*, 3(3).
- Jamerson, J. (2002). Helping all children learn: Action research project. 10 Aralık 2012 tarihinde http://downloads01.smarttech.com/media/sitecore/en/pdf/research_library/k-2/helping_all_children_learn.pdf adresinden erişilmiştir.
- Kruege, R.A. & Casey, M. A. (2000). *Focus groups: A practical guide for applied research* (3rd ed.). CA: Sage Publications.
- Milli Eğitim Bakanlığı-MEB, (2012). FATİH geleceğe açılan kapı. 8 Kasım 2012 tarihinde <http://fatihprojesi.meb.gov.tr/tr/index.php> adresinden erişilmiştir.
- Odabaşı, H.F. (2010). *Bilgi ve iletişim teknolojileri ışığında dönüşümler*, H.F.Odabaşı (Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Şad, S.N & Özhan, U. (2012) Honeymoon with IWBs: A qualitative insight in primary students' views on instruction with interactive whiteboard. *Computers & Education*, 59 (4), 1184-1191.
- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu-TÜBİTAK (2012). BT01 - FATİH Projesi bilgi erişimi ve yönetim sistemleri çağrısı. www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files//1003-BT01/BT01.pdf
- Türel, Y. K. (2012). Teachers' negative attitudes towards interactive whiteboard use: Needs and problems. *Elementary Education Online*, 11(2), 423-439.